

A gyufaárus kislány halála

És akkor a bíró lefújta az első félidő végét, mi meg leverten mentünk a kispad felé, amikor megszólalt Mungos, a volt osztálytársam, aki most a sziget rendőrőrsének főnöke:

– Meséltem már nektek, hogy játszottak le a fateroméék egy meccset Magyarországon a háború alatt?

Mindannyian tudjuk, hogy ezt csak azért mondja, hogy véget vessen a kínos csöndnek, miközben fáradt tagjainkat vonsozljuk a kispad felé, ahol a csalódott edző vár bennünket. De ezt a történetet még nem hallottuk. Ő meg rákezd, hogy a faterját a partizánok mozgósították a mitrovicai gimnáziumban, és még néhány alakulattal együtt elküldték Magyarországra, hogy ott az oroszokkal felkészítsék őket a szerémségi front áttörésére. Úgy beleléte magát a mesélésbe, mintha nem állnánk veszítésre két gól különbséggel. Aztán folytatja, hogy egy vasárnap reggel egy rommá lótt faluban fociztak az oroszok ellen egy régi katonaköpenyből csinált labdával. 1944. február vége volt. Kora reggel. Még fagyos volt a föld, de ők rászálltak az oroszokra, akik még ki sem józanodtak az előző éjszakai mámorból. Egy láda lóganéból főzött pálinkáért játszottak. Egészen az első félidő végéig, amikor az egyik orosz a levegőbe repült, nem is sejtették, hogy aknamezőn fociznak. Közben a félideji szünetben, amíg a szerencsétlent elvitték, hogy amputálják a lábát és elkössék az ereit, elkezdték védelni azt a lószarlét az oroszokkal együtt, és úgy berúgtak, hogy amikor az egyik orosz kapitány belefújt a sípba, mindannyian megint kifutottak a pályára. Egytől egyig. Különben is, tartott a háború, jó volt az összjáték. Mind melegebb lett, a talaj kezdett fölengedni, és minden pillanatban felrobbanhatott volna valaki alatt. Mungos faterja állítólag úgy érezte, mintha álmodná az egészet, olyan valószerűtlen volt minden. Soha életében nem cselezett olyan jól, úgy elment az oroszok mellett, mintha

viaszbábuk lettek volna. A végén 6:1 lett az eredmény. Senki se repült közülük a levegőbe, lehet, hogy csak egy ott maradt akna volt az az egy is, vagy a focizásukkal úgy meghatották a jóistent, hogy mindannyiuknak meghagyta a lábát. Nagyszerű volt. Viszont a következő tavasszal az az egész orosz csapat elesett Batinánál, amikor áttörték a szerémségi frontot.

Mungos szavai után csönd lett. Mindannyian gyanakvóan fürkésszük az arcát, hogy kitalálta-e a történetet vagy sem. Ő meg:

– Mit bámultok? Hiszen világos, mint a nap. Úgy kell játszani, mintha az életek függene tőle!

A fordító jegyzete

A gyufaárus kislány halála 1992-ben jártszódik Rab szigetén. A délszláv háború ott van ugyan az események háttérében, magát a regényt azonban a szigeten történő, első pillantásra furcsábbnál furcsább események alkotják. A főhős Fero, a Zágrábban élő középkorú patológus, aki egy bűnügy részleteinek kiderítésére érkezik a szigetre, gyermekkorának és nyaralásainak színhelyére. Most idényen kívüli, rendkívüli szituációkban találkozik régi ismerőseivel, és így egészen más szemmel látja és éli meg eddigi nyugodt, egyszerű és elégedett barátait. Az illúzióvesztés Slobodan Novak *Mirisi, zlato, tamjan* című regényét (magyarul *Arany, tömjén, mirha* címen jelent meg 1971-ben az Európa Kiadónál) idézi: ismétlődik a cselekmény színhelye, a szigetre való visszatérés motívuma, a főhős is gyakran Novak főhőiséhez hasonlóan gondolkodik, sőt maga Slobodan Novak is jelen van, Bobo alakjában. Mellette érdekes szereplők sorakoznak fel. *Az angyal leszállásban* utolsó fejezetét idéző, itt az első, a kezdő fejezetben eltemetett, de a továbbiakban is fontos szerepet játszó Mirna nevű kislány, annak apja, Globus és anyja, Renata mellett a sziget lakosai a legkülönfélébb szerepekben vonulnak fel: Mungos, a sziget rendőrőrsének főnöke, Maskarin ügyvéd, Franka, Fero fiatalkori szerelme, akinek azonban sohasem vallott szerelmet, Stipe, a sztriptízbár tulajdonosa, akinél a gyilkosság áldozatául esett román sztriptíztáncosnő dolgozott, titokzatos olasz és helyi ferencesek, akik a sziget elmeógyógyintézetében történő ördögűzésben is részt vesznek. Ez utóbbiból már a cselekmény furcsaságaira is következtethetünk. Van itt az egészségügyi turizmustól kezdve a holdvilágos éjszakán megjelenő gyermekkísérteteken keresztül, a gyilkosságig és a hullarablásig minden. Mondhatnánk: kinek mi tetszik. Nemhiába volt Feri a FAK (Festival alternativne knjževnosti/Alternatív Irodalmi Fesztivál) mozgalom oszlopos tagja, ebben a regényben sem hazudtolta meg a mozgalom célját, vagyis mindenkinek olyat nyújtani az irodalomban, ami érdeklő – akár az irodalom kommercializálásának árán is. Találunk a regényben krimi-, horror-, pornográfiaszerű elemeket, de állandóan jelen van az

irónia és a tipikus, Fericére jellemző fekete humor, ugyanakkor azonban ott kísért a nosztalgia is, bizonyos rezignáltsággal párosulva. Noha maga a főhős infarktust kap, és nemigen járult hozzá a titokzatos események felderítéséhez, természetesen ez is szerencsés véget ér, mint ahogyan – Fericé ügyes meseszövéseinek köszönhetően – minden más, ugyancsak gyanús esemény hátterére is fény derült. A sziget lakóinak képzeletében felnagyított események ugyan semmivel sem furcsábbak, mint bárhol máshol a világon, de ebben az elszigetelt mikrokozmoszban sokkal inkább kifejezésre jutnak. Ezzel szemben, vagy talán éppen ebben a specifikus helyzetben a sziget lakóinak a főhős iránti elvárása, hogy ő állítsa vissza korábbi nyugalmukat, fokozzák annak erkölcsi kételyeit. Ezért aztán csak találgathatjuk, enged-e a körülmények diktálta kényszernek, és feláldozza-e lelkiismeretét, becsületességét annak fejében, hogy továbbra is nyugodtan jöhessen vissza a szigetre, vagy örökre búcsút mond eddigi élete jelentős élményeit őrző színhelynek. Hogy valamilyen módon árulóvá válik, az sejthető, de hogy mit és miért árul majd el, azt nem tudjuk meg. Talán nem is ez a fontos, inkább az, hogy bizonyos helyzetekben lehetetlen nem árulóvá válni. Vagy mondhatjuk úgy is, hogy sok minden csupán nézőpont kérdése.

ĆURKOVIĆ-MAJOR Franciska

Zoran Ferić 1961-ben született Zágrábban. A Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kara horvát nyelv és irodalom szakán diplomázott. Ma egy zágrábi gimnáziumban tanít. Írásai már 1987-től megjelentek folyóiratokban és a Horvát Rádió III. műsorán. Első, elbeszélések tartalmazó kötete a Walt Disney egérfogója (*Mišolovka Walta Disney*, Zágráb, Naklada MD) 1996-ban, az átütő sikert hozó Angyal leszállásban (*Anđeo u ofsajdu*, Zágráb, Naklada MD) című kötete 2000-ben jelent meg. Ezt követte 2002-ben A gyufaárus kislány halála (*Smrt djevojčice sa žigicama*, Zágráb, Naklada MD) című regénye, 2003-ban pedig Az elbocsátólevél (*Otpusno pismo*, Zágráb, Profil internacional). Legutóbbi könyve, a Patras gyermekei (*Djeca Patrasa*), (Zágráb, Europapress holding) 2005-ben látott napvilágot. Több antológiában is szerepel rövidprózaírással.

Az *Angyal leszállásban* című kötetéért 2000-ben Ksaver Šandor Đalski-díjat kapott, 2001-ben pedig elnyerte a *Jutarnj list* napilap díját. A *Nacional* című hetilap ugyanezt a művét az évtized könyvének nyilvánította.

Magyarul: *Tudós-fogócska* (Potrci doktora); *Sziget a Kulpán* (novellák Walkó Ádám fordításában) = Fosszília, 2001/3–4. sz.; *A groteszk esztétikuma* (Walkó Ádám beszélgetése Zoran Ferićtel) = Fosszília, 2001/3–4. sz.; *Az amorfforma* (Forma amorfa : Radnics Magdolna fordítása) = Magyar Lettre Internationale, 2002/46.